

Wiadomości Botaniczne 59(3/4): 122–124, 2015

**PROF. DR HAB. KAZIMIERA
MAMAKOWA – POŻEGNANIE**

Professor Kazimiera Mamakowa – obituary

6 sierpnia 2014 roku na cmentarzu Salwatorskim w Krakowie pożegnaliśmy Panią Profesor doktor habilitowaną Kazimierę Mamakową – wybitnego paleobotanika czwartorzędu, pioniera nowoczesnej analizy pyłkowej w Polsce, nauczyciela wielu polskich badaczy flor czwartorzędowych.

Kazimiera Mamakowa urodziła się 9 marca 1930 roku w Starym Sączu. Po maturze, w roku 1949 rozpoczęła studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego na kierunku biologii. Ukończyła je

w roku 1954 przedstawiając pracę magisterską z dziedziny palinologii holocenu Kotliny Sandomierskiej, wykonaną pod opieką profesor dr Jadwigi Dyakowskiej. Rezultatem kontynuacji badań w Kotlinie Sandomierskiej była praca doktorska wykonana pod kierunkiem profesora Władysława Szafera i obroniona w 1963 roku. Znajomość współczesnych zbiorowisk roślinnych i zagadnień paleobotanicznych zdobyta w czasie studiów uniwersyteckich pod okiem profesorów: Bogumiła Pawłowskiego, Władysława Szafera i Andrzeja Środonia pozwoliły Autorce na wnikliwą i obszerną interpretację wyników badań paleobotanicznych. Wiedza ta została ponownie, w nowatorski sposób, zastosowana przez Panią Profesor w monograficznym opracowaniu zmian

Ryc. 1. Profesor Kazimiera Mamakowa w dniu obrony pracy doktorskiej Pani Renaty Stachowicz-Rybki w 2005 roku (fot. W. Granoszewski).

Fig. 1. Professor Kazimiera Mamakowa on the day of Renata Stachowicz-Rybka dissertation defense in 2005 (photo W. Granoszewski).

roślinności i klimatu w interglacjale eemskim i wczesnym vistulianie na terenie Polski. Ta obszerna praca była podstawą przewodu habilitacyjnego przeprowadzonego na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego w roku 1989. W 1990 roku Kazimiera Mamakowa została docentem w Instytucie Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie, a tytuł profesora otrzymała w roku 1996. Przez całe życie zawodowe była związana z Zakładem Paleobotaniki tegoż Instytutu.

Pani Profesor Kazimiera Mamakowa posiadała wszelkie zalety predysponujące ją do zajmowania się badaniem kopalnych flor czwartorzędowych. Doskonały zmysł obserwacji obiektów pod mikroskopem, pozwalający na uchwycenie subtelnych różnic w budowie morfologicznej ziaren pyłku i zarodników, docieklivość i skrupulatność, jak również staż naukowy u światowej sławy palinologa profesora Knuta Faegriego na Uniwersytecie w Bergen (rok 1963), uczyniły z niej jednego z najbieglejszych współczesnych palinologów.

Kariere naukową Kazimiera Mamakowa zaczynała od badań flor holocenijskich i późnoglacialnych. Po doktoracie zaangażowana była w duży multidyscyplinarny projekt dotyczący późnoglacialno-holocenijskiej ewolucji doliny Wisłoki i równocześnie rozszerzała obszar swoich zainteresowań o flory plejstocenijskie. Wyniki badań wspomnianych wyżej jeziornych osadów interglacjału eemskiego i wczesnego vistulianu z Imbramowic w południowo-zachodniej Polsce były podstawą do napisania obszernej, wielowątkowej rewizji chronostratygraficznej i paleobotanicznej wszystkich znanych w tym czasie flor wyżej wymienionego odcinka plejstocenu z obszaru Polski i wyznaczyło standard opracowania monograficznego z tej dziedziny.

Profesor Mamakowa swoimi badaniami obejmowała szereg aspektów zagadnień związanych z paleobotaniką czwartorzędu. W dziedzinie historycznej geografii roślin udowodniła obecność refugiów, między innymi *Larix*, *Pinus cembra* i *P. sylvestris* w całym plenivistulianie na terenie Pogórza Jasielskiego. Jest też autorką pierwszego opracowania palinologicznego osadów interglacjału eemskiego z obszaru Karpat.

Liczne opracowania osadów różnego wieku miały ogromny wpływ na trafne interpretacje wiekowe diagramów pyłkowych. Najlepszym tego przykładem jest opracowany w ramach ekspertyzy profil palinologiczny osadów środkowego plejstocenu z miejscowości Podgórze, w którym wyraźnie wskazała na obecność nowej, nieznannej sukcesji pyłkowej. Nieco później sukcesja ta została opisana przez dr Zofię Janczyk-Kopikową na podstawie pełnego profilu osadów pod nazwą ferdynandowskiej sukcesji pyłkowej. Profesor Mamakowa zajmowała się również zagadnieniami metodycznymi związanymi z analizą pyłkową. Wspólnie z dr Tatianą B. Ryłową z Mińska na Białorusi, opracowała osady z Korcheva (interglacjał augustowski). W pracy tej autorki wykazały różnice w wynikach analizy pyłkowej w zależności od zastosowanej metodyki pobierania próbek osadu, sposobu maceracji oraz liczenia sporomorf. Praca ta stanowi „klucz do czytania diagramów pyłkowych” publikowanych w krajach byłego Związku Radzieckiego. Dużą część swojej kariery naukowej Profesor Mamakowa poświęciła na współpracę z prof. dr. Feliksem Yu. Velichkevichem z Mińska, z którym wspólnie wykonała rewizję taksonomiczną kilkudziesięciu flor plejstocenijskich szczątków makroskopowych roślin, przechowywanych w Muzeum Paleobotanicznym Instytutu im. W. Szafera PAN w Krakowie. Autorzy ci, poprzez wnikliwą rewizję wszystkich szczątków roślinnych, w tym również taksonów wymarłych, wcześniej przez polskich paleobotaników nie wyróżnianych, stworzyli rodzaj kolekcji porównawczej, niezbędnej w trakcie przyszłych prac opartych na szczątkach makroskopowych. Kolejnym przejawem działalności Profesor Kazimierzy Mamakowej było założenie i prowadzenie Plejstocenijskiej Bazy Danych, w której – oprócz danych palinologicznych dla każdego stanowiska – uwzględnione zostały również szczątki makroskopowe roślin.

Profesor Mamakowa opublikowała ponad 60 prac naukowych. Przeszło połowa z nich to publikacje dotyczące plejstocenu. Jej dorobek obejmuje również ponad 60 niepublikowanych opracowań i ekspertyz, głównie dla potrzeb Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski, w skali 1: 50 000,

które wykonywała dla geologów kartografów z Państwowego Instytutu Geologicznego-Państwowego Instytutu Badawczego i z Przedsiębiorstw Geologicznych.

Profesor Kazimiera Mamakowa była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego od roku 1955. Należała również do Komisji Paleogeografii Czwartorzędu Polskiej Akademii Nauk, była współpracownikiem Komisji Paleogeografii Czwartorzędu Polskiej Akademii Umiejętności, członkiem Komitetu Badań Czwartorzędu Polskiej Akademii Nauk. W latach 1993–1998 była członkiem Narodowego Komitetu INQUA.

Pani Profesor bardzo ceniła rodzinę i poświęcała jej cały czas wolny od obowiązków służbowych. Szczęśliwie, w rodzinie zawsze znajdowała zrozumienie dla swojej pracy zawodowej i pełne poparcie. Jej mąż, mgr inż. Jerzy Mamak (1929–2005), służył zawsze swoją pomocą i był autorem większości rycin ilustrujących publikacje pani Profesor. Mieli jedną córkę Annę (dr nauk medycznych), oraz wnuka (lekarz stomatolog), w wychowanie którego obydwójce Państwo Mamakowie byli bardzo zaangażowani. Pani Profesor doczekała się także prawnuka, którego zdjęcie zawsze miała przy sobie.

W zasadzie do rodziny należeliśmy też my – doktoranci Pani Profesor Kazimierzy Mamakowej. I była to rodzina pełna, albowiem również doświadczaliśmy pomocy technicznej ze strony Pana Jerzego Mamaka.

Pani Profesor była promotorem bardzo angażującym się w postęp prac badawczych swoich uczniów. Zawsze miała czas na pomoc w oznaczaniu trudnych sporomorf oraz dyskusję dotyczącą wyników i ich interpretacji. Wypromowała pięciu doktorów, a nad kolejnym sprawowała opiekę dopóki Jej na to pozwalało zdrowie. Odeszła po długotrwałej chorobie, 31 lipca 2014 roku. W naszej pamięci pozostanie na zawsze jako osoba niezwykle życzliwa, pełna ciepła i wyrozumiałości. Zawsze gotowa pomóc potrzebującym bez względu na cenę.

Pełny życiorys naukowy Profesor Kazimierzy Mamakowej został opublikowany z okazji Jubileuszu Jej 70 urodzin i przejścia na emeryturę

(Granoszewski 2000, 2001). Podano tam również pełny wykaz publikacji do roku 2000 (Granoszewski 2000). Tutaj uzupełniono publikacje nie ujęte w tamtym wykazie.

GRANOSZEWSKI W. 2000. The seventieth anniversary of Professor Kazimiera Mamakowa birthday. *Acta Palaeobot.* **40**(2): 77–83.

GRANOSZEWSKI W. 2001. Jubileusz Profesor Kazimierzy Mamakowej (Jubilee of Professor Kazimiera Mamakowa). *Wiadom. Bot.* **45**(1/2): 70–73.

Wojciech GRANOSZEWSKI

UZUPEŁNIENIE SPISU PUBLIKACJI
PROF. KAZIMIERY MAMAKOWEJ

BRUD S., MAMAKOWA K. 2001. Late Glacial-Holocene evolution of the Wątok stream valley in Tarnów Gumniska site, South Poland. *Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica* **35**: 81–88.

MAMAKOWA K. 2003. Zarys historii badań paleobotanicznych czwartorzędu. *Botanical Guidebook* **26**: 41–64.

VELICHKEVICH F. YU., MAMAKOWA K. 2003. Revision of plant macrofossils from the Mazovian Interglacial locality Nowiny Żukowskie (SE Poland). *Acta Palaeobot.* **43**(1): 61–75.

MAMAKOWA K. 2003. Wprowadzenie do palinostratygrafii czwartorzędu. W: S. DYBOVA-JACHOWICZ, A. SADOWSKA (eds), *Palinologia*. Wydawnictwa Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 233–235.

MAMAKOWA K. 2003. Plejstocen. W: S. DYBOVA-JACHOWICZ, A. SADOWSKA (eds), *Palinologia*. Wydawnictwa Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 235–266.

RALSKA-JASIEWICZOWA M., WACNIK A., MAMAKOWA K., NALEPKA D. 2004. *Betula L.* – Birch. W: M. RALSKA-JASIEWICZOWA, M. LATAŁOWA, K. WASYLKOWA, K. TOBOLSKI, E. MADEYSKA, H. E. WRIGHT, C. TURNER (eds), *Late Glacial and Holocene history of vegetation in Poland based on isopollen maps*. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, s. 57–68.

MAMAKOWA K., RYLOVA T. B. 2007. The interglacial from Korchevo in Belarus in the light of new palaeobotanical studies. *Acta Palaeobot.* **47**(2): 425–453.

MAMAKOWA K., GĘBICA P. 2015. Pollen analysis of a peaty mud sample from the Dunajec River alluvial fan (Sandomierz Basin, Poland) in the context of its morphological position, radiocarbon dating, and comparison with neighbouring sites. *Acta Palaeobot.* **55**(1): 93–96.